

Crna Gora
Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

Adresa: ul. Stanka Dragojevića 2,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 242 835
fax: +382 20 224 450
www.mif.gov.me

Broj: 02-03- 8453

Podgorica, 28. jun 2021. godine

MINISTARSTVO PRAVDE, LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA

Na osnovu Vašeg akta, broj: 01-011/21-6506/1 od 24. juna 2021. godine, kojim se traži mišljenje na tekst *Predloga akcionog plana za sprovođenje Strategije manjinske politike za period 2021-2022. godine*, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja daje sljedeće

MIŠLJENJE

Na tekst *Predloga akcionog plana* i pripremljeni *Izveštaj o analizi uticaja propisa*, sa aspekta implikacija na poslovni ambijent, nemamo primjedbi.

U *Izveštaj o analizi uticaja propisa* navedeno je da za implementaciju mjera predviđenih *Akcionim planom* planirana su sredstva tekućim budžetom kod sledećih nosilaca aktivnosti: Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta 44.500,00 €, Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava 37.680,00 €, Javni servis RTCG u iznosu od 84.114,00 €, CEKUM iznos od 11.000,00 €, Univerzitet Crne Gore iznos 1.000,00 €, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava minimum 70% sredstava opredjeljenih tekućim budžetom. Takođe, pojedini budžetski nosioci između kojih je i Uprava za statistiku, realizuju aktivnosti predviđene *Akcionim planom* u skladu sa planiranim budžetskim sredstvima.

Uvidom u dostavljeni *Akcionni plan*, dio sredstava obezbijediće se iz: međunarodnih razvojnih projekata, Nacionalnih savjeta i vijeća manjinskih naroda, Nevladinih organizacija, lokalnih samouprava i donacija i dr.

Shodno navedenom, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, nema primjedbi na predmetni *Predlog akcionog plana za sprovođenje Strategije manjinske politike za period 2021-2022. godine*, s tim da se sredstva neophodna za implementaciju *Akcionog plana* usklade sa sredstvima odobrenim nosiocima aktivnosti godišnjim Zakonom o budžetu Crne Gore za 2021. godinu.

Takođe, imajući u vidu da se radi o udruživanju finansijskih sredstava iz različitih izvora, napominjemo da je implementaciju aktivnosti predviđenih ovim planom potrebno uskladiti sa stepenom ostvarenja sredstava iz predviđenih izvora.

S poštovanjem,

MINISTAR
Milojko Spajić

FORMA IZVJEŠTAJA O ANALIZI UTICAJA PROPISA

MINISTARSTVO ILI REGULATORNO
TIJELO PREDLAGAČ

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

NASLOV PROPISA

Predlog Akcionog plana za sprovođenje strategije
manjinske politike za period 2021-2022. godinu

Odjeljak 1: Definisanje problema

- ✓ Koje probleme treba da riješi predloženi akt?
- ✓ Što su uzroci problema?
- ✓ Što su posljedice problema?
- ✓ Ko je oštećen, na koji način i koliko?
- ✓ Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)?

Ustav Crne Gore daje pravnu osnovu za promovisanje, jačanje i unapređenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda i potvrđuje obavezu Crne Gore da poštuje međunarodne standarde u tom kontekstu. Crna Gora, kao nezavisna i međunarodno priznata država, članica Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UN) i NATO-a i zemlja kandidat za pristupanje Evropskoj uniji kao punopravna članica (u daljem tekstu: EU), shodno svojim međunarodno preuzetim obavezama koje proizilaze iz članstva u međunarodnim organizacijama, ratifikacije međunarodnih sporazuma, a posebno ratifikacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, obavezna je da, na bazi ustavnih odredbi i osnovnih rješenja datih u Zakonu o manjinskim pravima i slobodama, utvrdi Strategiju manjinske politike (u daljem tekstu: „Strategija”), kao osnovni planski dokument koji definiše politiku Vlade Crne Gore u oblasti poštovanja i zaštite prava manjinskih naroda (u daljem tekstu: „Manjine”) i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Opšta je ocjena redovnih Izvještaja o napretku Crne Gore u procesu priključenja EU da se pravovremeno ispunjavaju svi uslovi i standardi koji su ključni za konačno priključenje Crne Gore porodici evropskih zemalja. Ova potvrda je stigla od strane Evropske komisije i u posljednjem izvještaju Evropske komisije za 2017. godinu u kojem Evropska komisija prepoznaje i priznaje napredak Crne Gore u oblasti zaštite manjinskih prava¹. U odnosu na zemlje regiona koje pretenduju da budu članice EU, a na osnovu objektivnih kriterijuma, kao što je broj otvorenih i broj zaključenih poglavlja, Crna Gora je svakako lider u regionu. Kontinuirani napredak Crne Gore obezbijeden je prihvatanjem standarda i dobrih praksi zemalja EU, kao i velikim naporima koji se preduzimaju u cilju jačanja kapaciteta institucija sistema. Pored Evropske unije, napredak su potvrdili i Savjet Evrope (u daljem tekstu: SE) i Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (u daljem tekstu: OEBS).

Strategijom manjinske politike, u skladu sa uporedno-pravnim i međunarodnim standardima, definišu se mjere za sprovođenje Zakona o manjinskim pravima i slobodama i unapređivanje uslova života manjina, u cjelini, koje su državni organi dužni postepeno da realizuju u periodu implementacije dokumenta.

Prva Strategija manjinske politike je usvojena 2008. godine na period od 10 godina. Pomenuta Strategija, kao i ovaj dokument, predstavljaju planski akt kojim Vlada Crne Gore definiše mjere za sprovođenje Zakona o manjinskim pravima i slobodama, ali i ostalih srodnih zakonskih propisa, kao i unapređivanja uslova života manjina. Cilj prethodne Strategije je bio da doprinese unapređenju ostvarivanja prava manjina i edukaciji javnosti o vrijednostima i značaju uvažavanja i zaštite pomenutih prava, međuetničkoj toleranciji, te modelima organizacije suživota u multietničkim zajednicama, kao nezaobilaznih uslova za cjelovitu demokratizaciju i puni razvoj crnogorskog društva na putu evropskih integracija. Novom Strategijom, koja će biti ograničena na period od 5 godina, se postavlja novi okvir za

¹VidjetiIzvještajEvropskekomisijeza 2017. godinu

unapređenje postojećeg stanja. Crna Gora je napravila značajne korake kako u postavljanju normativnog okvira, tako i prilikom implementacije pravnih propisa. Time je nastavljeno uvažavanje realnosti o multikulturalnom bogatstvu Crne Gore. Prostora za dalji napredak ipak ima. Život pred crnogorskim društvom nove izazove u pogledu jačanja multietničnosti i multikulturalnosti.

Zbog toga je ova Strategija neophodna kako bi se nedostaci ispravili, a dobre mjere iz prethodne Strategije nastavile sprovoditi.

Na kraju treba ukazati da se u izradi Strategije manjinske politike 2019-2023, vodilo računa o makroekonomskim i fiskalnim projekcijama, te da se implementacija njenih mjera neće osloniti isključivo na budžetska sredstva nosilaca aktivnosti, već i na sredstva obezbijeđena od strane lokalnih samouprava, zatim sredstva obezbijeđenih kroz predpristupne fondove EU, te druge odgovarajuće donatorske fondove.

Struktura novog strateškog dokumenta je koncipirana tako da obuhvata povezanost strategije sa krovnim i sektorskim strateškim dokumentima i međunarodnim obavezama, predstavljanje pravnog i institucionalnog okvira u Crnoj Gori. Prilikom pisanja Strategije posebno se vodilo računa o usklađenosti postavljenih ciljeva sa prioritetima koji su postavljeni na nivou EU. Ovdje se posebno misli na Deklaracija UN o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, vjerskih i jezičkih manjina (1992), kao najvažniji univerzalni međunarodni dokument iz ove oblasti, utvrđuje obavezu država da štite egzistenciju i nacionalni ili etnički, kulturni, vjerski i jezički identitet manjina na svojim teritorijama, da podstiču uslove za unapređenje tog identiteta i da usvajaju odgovarajuće zakonodavne i druge mjere kako bi postigle taj cilj (član 1). Članom 2 pripadnicima odnosnih manjina priznaju se slijedeća prava: - pravo na svoju kulturu, - pravo da ispovijedaju svoju vjeru, - pravo na svoje obrede i na privatnu i javnu upotrebu svog jezika, - pravo na efikasno učešće u kulturnom, vjerskom, društvenom, ekonomskom i javnom životu, - pravo na efikasno učešće u donošenju odluka na nacionalnom, i gdje je potrebno, regionalnom nivou u vezi sa manjinom kojoj pripadaju ili oblastima u kojima žive, - pravo na osnivanje i održavanje sopstvenih udruženja, - pravo da osnivaju i održavaju slobodne i miroljubive kontakte sa građanima drugih država sa kojima su u vezi na osnovu nacionalnih ili etničkih, vjerskih ili jezičkih veza.

Daleko najveći spisak manjinskih prava sadržan je u najvažnijem relevantnom regionalnom pravnom dokumentu danas – Okvirnoj konvenciji Savjeta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina (1995). Ova konvencija se na veoma fokusiran i sistematizovan način bavi pitanjima prava na opstanak, prava na identitet, prava na jednakost i nediskriminaciju, prava na upotrebu maternjeg jezika, prava na njegovanje sopstvene kulture i tradicije, prava na djelotvorno učešće u životu zajednice, posebna prava u domenu školstva, prava na međunarodne kontakte i saradnju, i prava na efikasnu zaštitu zajamčenih prava.

Pored navedenih dokumenata Crna Gora je pristupila i brojnim drugim međunarodnim instrumentima, koja se u većoj ili manjoj mjeri bave predmetnom tematikom ove strategije i koji su od značaja za zaštitu i unapređenje ljudskih prava i sloboda manjina.

Sa aspekta implementacije međunarodnih instrumenata u oblasti garantovanja i zaštite ljudskih prava i sloboda manjina, u praksi su razvijeni međunarodno-pravni mehanizmi zaštite tih prava, koji su utvrđeni posebnim međunarodnim sporazumima odnosno odlukama pojedinih međunarodnih organizacija, a koji su:

1. izvještaji država - redovni izvještaji država o tome kako se ostvaruju preuzete obaveze u pogledu zaštite manjina, koji se dostavljaju posebnim međunarodnim nadzornim tijelima (komitetima).
2. saopštenja drugih država – osnovni i najvažniji izvori međunarodnog prava, pa i onog njegovog dijela koji se odnosi na zaštitu manjina, jesu međunarodni ugovori. Postajući ugovornice takvih sporazuma, države, preuzimaju odgovarajuće obaveze prije svega prema drugim članicama sporazuma, što znači jedna prema drugoj (drugima).
3. spor pred međunarodnim sudovima – vrhovni sudski organ u međunarodnoj zajednici je Međunarodni sud, koji je glavni sudski organ UN, ustanovljen Poveljom UN. Njegova osnovna funkcija je da rješava sporove između država i daje savjetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja mu postavljaju za to ovlašćeni organi UN i međunarodne organizacije. Sud, pred kojim se u ulozi stranaka mogu pojaviti samo države, nadležan je da rješava sve sporove koje stranke pred njega iznesu, pod uslovom da su obe stranke u sporu prihvatile njegovu nadležnost.
4. predstavke pojedinaca i grupa – Jedan od najvažnijih postupaka po predstavkama pojedinaca

predviđen je Fakultativnim (opcionim) protokolom koji se odnosi na Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966). Takođe, članom 14/1 Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1966) precizira se da svaka država članica može da izjavi u svakom trenutku da priznaje nadležnost Komiteta za ukidanje rasne diskriminacije da prima i razmatra saopštenja lica ili grupa lica pod njenom jurisdikcijom koja se žale da su žrtve povrede od strane te države članice i pogledu bilo kog u Konvenciji pomenutog prava. Takođe postoji i preciziran postupak po Rezoluciji 1503 Ekonomskog i socijalnog savjeta UN (ECOSOC, 1970), što je takođe u nadležnosti Komisije za ljudska prava, odnosno ovlašćene Potkomisije za sprječavanje diskriminacije i zaštitu manjina. Postoje definisane procedure i u okviru UNESCO-a za oblast obrazovanja, nauke, kulture i informacija, kao i čitav niz drugih postupaka.

5. sudski spor po tužbama pojedinaca – sankcionisanje međunarodnih krivičnih djela stavljeno je u zadatak stalnom međunarodnom krivičnom sudu, koji je osnovan Rimskim statutom, kao i tzv. *ad hoc* tribunalima (Ruanda, bivša Jugoslavija). Takođe, Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i izmijenjenim Protokolom 11, ustanovljen je Evropskih sud za ljudska prava, čija se nadležnost protežena sve predmete koji se tiču tumačenja i primjene ove Konvencije i protokola uz nju, a koji su mu upućeni na osnovu članova 33 (međudržavni sporovi), 34 (pojedinačne predstavke) i 47 (savjetodavna mišljenja).

6. druge procedure – npr. istražni postupak predviđen članom 20 Konvencije protiv mučenja i drugih svirepih, nehumanih ili ponižavajućih kazni ili postupaka (1984).

Strategija kao oblasti predlaže sljedeće: *Obrazovanje; Zapošljavanje; Kulturu i identitet; Političku participaciju i Specifične mjere*. Biće realizovana kroz jednogodišnje Akcione planove kojima će se precizirati prioritetne mjere i aktivnosti koje treba sprovesti u godinama za koji će isti biti pripremljeni. U cilju praćenja realizovanih aktivnosti Vlada će formirati Komisiju za praćenje sprovođenja Strategije. Komisiju će sačinjavati predstavnici institucija koje su prepoznate Strategijom i Akcionim planom kao nosioci pojedinih aktivnosti, kao i predstavnici nacionalnih savjeta i nevladinih organizacija. Zadatak Komisije je utvrđivanje akcionih planova za primjenu Strategije, nadziranje njihovog ostvarivanja, ocjena postignutih rezultata na osnovu praćenja utvrđenih indikatora, predlaganje promjena i dopuna Strategije na godišnjem nivou i informisanje Vlade Crne Gore o sprovođenju Strategije.

Evropska komisija je 6. februara 2018. godine usvojila strategiju za „Vjerodostojnu perspektivu proširenja i pojačanu saradnju EU sa zapadnim Balkanom“, kojom se potvrđuje evropska budućnost regiona zapadnog Balkana, uključujući Crnu Goru, kao geostrateško ulaganje u stabilnu, jaku i ujedinjenu Evropu koja se temelji na zajedničkim vrijednostima.

Ovom strategijom su definisani prioriteti i područja u kojima je potrebna zajednička saradnja, te posebni izazovi sa kojima se zapadni Balkan suočava, a operacionalizovana je kroz šest vodećih inicijativa, odnosno posebnih mjera koje će EU preduzeti narednih godina kako bi dala potporu transformaciji zapadnog Balkana.

Jedna od ključnih inicijativa se tiče jačanja vladavine prava, temeljnih prava i dobrog upravljanja, kroz koju će naročiti akcenat biti stavljen na unapređenje primjene zakona, preduzimanju odlučnijih mjera na zaštiti manjina i borbi protiv diskriminacije, te jačanju socijalne inkluzije. Takođe, fokus je stavljen i na ulogu obrazovanja kao kohezionog faktora društva i promotera evropskih vrijednosti, te kulturnu saradnju i razmjenu u regionu zapadnog Balkana.

Zakon o manjinskim pravima i slobodama iz 2006. godine - koji je izmijenjen i dopunjen više puta - osnovni je zakonski akt u korist manjina koji žive u Crnoj Gori: on predstavlja čvrstu osnovu koja garantuje prava pripadnika nacionalnih manjina. Posljednji amandman usvojen 27. aprila 2017. godine (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama)² u potpunosti je u skladu sa preporukama Venecijanske komisije Savjeta Evrope.

U skladu sa ovim izmjenama i dopunama, predviđena je reforma Fonda za zaštitu i ostvarivanje prava manjina, čime su reforme fokusirane na sprječavanje objektivno mogućeg sukoba interesa, uvođenje dvostepenog procesa odlučivanja o projektima koji se finansiraju iz sredstava Fonda,

kao i kvalitet monitoringa i evaluacije podržanih projekata. Članom 8a ovog zakona je predviđeno da za unapređenje i zaštitu manjinskih prava, afirmaciju očuvanja, razvoja i izražavanja kulture manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori kao i podsticanja duha tolerancije, međukulturalnog dijaloga i međusobnog poštovanja i razumijevanja, pod uslovima utvrđenim zakonom kojim se uređuju kulturne institucije, Vlada osnuje javnu instituciju (Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina).

Ovim zakonom se takođe predviđa jačanje kapaciteta manjinskih savjeta i u tom smislu treba naglasiti da će se za funkcionisanje i realizaciju programskog sadržaja obezbijediti sredstva u iznosu od najmanje 0,05% budžeta.

Zakon preciznije definiše određene pojmove tako da se riječi "značajan dio" zamjenjuju riječima "najmanje 5%", i prema tome u jedinicama lokalne samouprave u kojima većinu ili najmanje 5% stanovništva čine manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice u službenoj upotrebi je i jezik tih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

U jedinicama lokalne samouprave u kojima većinu ili najmanje 5% stanovništva čine manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice, lokalna samouprava je dužna da, u okviru plana i programa za djelotvorno učešće lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova ili donošenjem posebnog plana i programa, preko savjeta odnosnih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, obezbijedi uslove za učešće manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u donošenju programa razvoja opštine, prostornih i urbanističkih planova, budžeta i opštih akata kojima se utvrđuju prava i obaveze građana i uredi način i postupak učešća manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u vršenju javnih poslova i da odredi organ koji sprovodi javnu raspravu po tim i drugim aktima.

Na osnovu člana 11 Zakona o manjinskim pravima i slobodama jezik manjine mora biti u službenoj upotrebi da bi se taj jezik koristio u sudskim, administrativnim i javnim organima. U praksi, određena nacionalna manjina mora da čini "većinu ili značajan dio stanovništva" da bi manjinski jezik bio u javnoj upotrebi. *Zakon o manjinskim pravima i slobodama* iz 2017. godine pojasnio je izraz "značajan dio" tako što ga je zamijenio riječima "najmanje 5%".

Razvijeni su novi nastavni planovi i programi u oblasti jezika i književnosti, uključujući i elemente srpskog, bosanskog i hrvatskog jezika i književnosti u nastavi jezika na nivou osnovnih i srednjih škola. "Građansko obrazovanje" koje promovise ljudska prava, demokratiju i multikulturalno društvo uvedeno je kao obavezni predmet na nivou osnovne škole i kao izborni predmet na nivou srednje škole.

Odjeljak 2: Ciljevi

- ✓ Koji ciljevi se postižu predloženim propisom ?
- ✓ Navesti dosljednost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade, ako je primjenljivo.

Akcioni plan za Strategiju manjinske politike za period 2019-2023 predstavlja jednogodišnji akcioni plan je pripremljen i usklađen sa zahtjevima zastupljenim u Metodologiji razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata.. Struktura AP-a je zasnovana na 5 strateških ciljeva sa operativnim ciljeva, i to:

Strateški cilj 1: Unaprijeđeno poštovanje principa multikulturalnosti i multietničnosti u obrazovnom sistemu Crne Gore u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima, kroz dalje jačanje kapaciteta obrazovnih ustanova i primjene principa afirmativne akcije

- Operativni cilj 1: Uspostavljanje normativnih i resursno – tehničkih pretpostavki za izučavanje jezika manjina u obrazovnim ustanovama u Crnoj Gori, kao i unaprijeđen multikulturalni i multietnički karakter obrazovnih kurikuluma u Crnoj Gori.
- Operativni cilj.1.2: Osnaženi kapaciteti institucija i obrazovnih ustanova u funkciji ostvarivanja prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica

Strateški cilj 2: Osnažena društveno-ekonomska integracija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorskom društvu putem implemetacije postojećih normativnih rješenja i instrumenata zapošljavanja

- Operativni cilj 2.1: Implementiran princip afirmativne akcije definisan normativnim okvirom u cilju pospešivanja zapošljavanja pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
- Operativni cilj 2.2: Povećan stepen participacije pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica na rukovodećim pozicijama u državnim institucijama Crne Gore

Strateški cilj 3: Očuvana kulturno-istorijska baština manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao važan segment ukupnog kulturno-istorijskog nasljeđa Crne Gore

- Operativni cilj 3.1: Afirmacija kulturnih identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori podržana putem realizovanih mjera i aktivnosti državnih institucija.

Strateški cilj 4: Obezbijeđeno autentično političko predstavljanje i participacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom životu Crne Gore.

- Operativni cilj 4.1: Manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice su osnažene za učešće u političkom životu Crne Gore kroz dalji razvoj referentnog normativnog okvira i putem edukacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Strateški cilj 5: Uspostavljen efikasan sistem monitoringa ostvarivanja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori i podići nivo njihove svijesti o sopstvenom statusu, pravima i obavezama u skladu sa međunarodnim standardima i pozitivnim pravom Crne Gore

- Operativni cilj 5.1 Podignut nivo svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i opšte javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina.

Svi operativni ciljevi sadrže indikatore učinka sa pratećim vrijednostima, koje je potrebno ostvariti u narednom petogodišnjem periodu. Akcioni plan sadrži definisane relevantne aktivnosti, indikatore rezultata, nadležne institucije, predviđene rokove za realizaciju aktivnosti, kao i finansijsku konstrukciju za realizaciju strateškog dokumenta.

Strateški ciljevi su u krajnjem usmjereni ka izgradnji inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije i afirmaciji multikulturalnosti.. S obzirom na veoma kvalitetan normativni okvir garantovanih ljudskih i manjinskih prava u Crnoj Gori, osnovni cilj ove Strategije se može definisati i kao stvaranje uslova za primjenu i primjena osnovnih ljudskih i manjinskih prava

- **Strateški ciljevi u oblasti obrazovanja:**

Prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u pogledu

obrazovanja uređena su *Ustavom Crne Gore, Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju*, i drugim zakonima iz oblasti obrazovanja i vaspitanja.

Promovisanje međusobnog razumijevanja i tolerancije ogleda se u koncipiranju obaveznih i izbornih predmeta. Naime, znanja i vještine u oblasti ljudskih prava i vrijednosti interkulturalizma učenici stiču u okviru obaveznih i izbornih predmeta.

Takođe, školama je data obaveza da u okviru otvorenog kurikulumu uključe nastavne sadržaje koji će kreirati nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjina, odnosno sredine u kojoj škola radi.

Opštim Zakonom o obrazovanju i vaspitanju (član 9a) propisuje se zabrana diskriminacije u oblasti obrazovanja i vaspitanja.

Važno je istaći da je Crna Gora u procesu evropskih intregacija privremeno zatvorila poglavlje 26 "*Obrazovanje i kultura*", što svakako predstavlja jedan vid priznanja za, do sada, postignute rezultate u ovoj oblasti.

Dakle, sistemski zakoni u oblasti obrazovanja uvažili su koncept opšte ustavne garancije o obrazovanju manjina, kako na nivou opštih ciljeva i principa obrazovanja, tako i na nivou pojedinačnih odredbi. Suštinski je čitav sistem usmjeren na integraciju manjina, uz očuvanje njihovog identiteta. U praksi su moguće situacije komplikovanja zakonskog rješenja kada ne postoji manjinski kadar za uključivanje u nastavni proces, odnosno ukoliko angažovano nastavno osoblje ne posjeduje paralelno znanje jezika manjine i službenog jezika u Crnoj Gori, što čini bitan faktor integrisanja manjina.

- Strateški ciljevi u oblasti zapošljavanja:

Jedan od ekonomskih imperativa Crne Gore je ujednačen regionalni razvoj. Ova činjenica je veoma značajna i sa aspekta zaštite i unaprjeđenja manjinskih prava, s obzirom na činjenicu da je veliki broj manjina skoncentrisan na manje razvijenim sjevernim područjima. Strategijom manjinske politike je ekonomski razvoj sredina sa znatnim učešćem manjinske populacije prepoznat kao oblast kojoj se treba posvetiti još veća pažnja.

Strategija prepoznaje i značaj ostvarivanja prava na rad i pospješivanja ujednačavanja uslova i polaznih pretpostavki prilikom mogućnosti zapošljavanja pripadnika manjina. U tom smislu, jedan od ciljeva Strategije je i sprovođenje afirmativne akcije u cilju pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjina. Da bi se ovaj cilj mogao ostvariti, neophodno je preduzeti mjere usmjerene na implementaciju pozitivnopravnih rešenja koje se tiču ravnopravnog zapošljavanja manjina.

Tu prije svega mislimo na implementaciju i kontrolu primjene normativnih rješenja koja su kao takva već dio zakonskih propisa, npr. Zakona o državnim službenicima i namještenicima.

Strategija prepoznaje i značaj ostvarivanja prava na rad i pospješivanja ujednačavanja uslova i polaznih pretpostavki prilikom mogućnosti zapošljavanja pripadnika manjina. U tom smislu, jedan od ciljeva Strategije je i sprovođenje afirmativne akcije u cilju pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjina. Da bi se ovaj cilj mogao ostvariti, neophodno je preduzeti mjere usmjerene na implementaciju pozitivnopravnih rešenja koje se tiču ravnopravnog zapošljavanja pripadnika manjina. Tu prije svega mislimo na implementaciju i kontrolu primjene normativnih rješenja koja su kao takva već dio zakonskih propisa, npr. Zakona o državnim službenicima i namještenicima.

- Strateški ciljevi u oblasti kulture:

*Zakonom o kulturi*³ utvrđen je model ostvarivanja kulture na principima slobode stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu, uz ravnopravno očuvanje svih kulturnih identiteta i poštovanje kulturne različitosti. Podršku i podsticaj razvoja kulture Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta obezbjeđuje na nekoliko načina. Jedan od prioriternih vidova podrške u kulturi, obezbjeđuje se putem sufinansiranja kulturno-umjetničkog stvaralaštva po osnovu javnog konkursa. Konkursi

se objavljuju na godišnjem nivou. Pravo učešća u skladu sa zakonskim kriterijumima otvoreno je za sve učesnike na kulturnoj sceni Crne Gore, kao i pripadnike manjina. Selekciju projekata za sufinansiranje opredjeljuje kvalitet umjetničke produkcije, inovativnost u programskim sadržajima, reference realizatora kao i promocija multikulturalnih vrijednosti, doprinos očuvanju tradicije i sl. Značajan vid podrške obezbjeđuje se realizacijom posebnog Vladinog programa „Razvoj kulture na sjeveru“, a koji se odnosi na 12 (dvanaest) opština sjevernog dijela Crne Gore, gdje većinski dio populacije čine pripadnici manjina.

Zakon o zaštiti kulturnih dobara, kao jedan od osnovnih ciljeva zaštite, propisuje očuvanje kulturne raznolikosti kroz unaprjeđenje stanja i vrijednosti svih vrsta kulturnih dobara, njegovanje kreativnosti i razumijevanja različitih kultura i kulturnih slojeva, unaprjeđenje dijaloga među kulturama i religijama.

Opšta obaveza države u očuvanju i staranju o kulturnoj baštini dodatno je podignuta na veći nivo činjenicom da je njena struktura i multietnička i multikonfesionalna. Zbog toga je potrebno ustanoviti jasnu zakonsku normu koja se odnosi na kulturno nasljeđe različitih etničkih grupa i obavezu države da se podjednako stara o njemu kao i o kulturnom nasljeđu većine, uz apostrofiranje činjenice da se radi o ukupnom kulturnom blagu države Crne Gore. Na taj način će se, osim ukazivanja na pozitivnu obavezu države, podsticati širi društveni osjećaj o potrebi očuvanja ukupne kulturne baštine i spomeničnog fonda Crne Gore, sa svim njenim kulturnim, etničkim i etnološkim različitostima kao opštom vrijednošću.

- Strateški ciljevi u oblasti Politička participacija manjina:

Učešće ili zastupljenost pripadnika manjina u političkom i javnom životu Crne Gore ima uporište u postojećem zakonodavstvu. Ustav Crne Gore u članu 79, tačka 9 i 10 jemči pravo na autentičnu zastupljenost pripadnika manjina u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine znatan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije, kao i pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave.

Između ostalih posebnih - manjinskih prava Ustavom se jemči i pravo na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije.

Zakonom o izboru odbornika i poslanika (koji je donijela Skupština Crne Gore 16 septembra 2011. godine) je na bliži način definisana ustavna garancija manjinama na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore.

Princip afirmativne akcije definisan izbornim zakonodavstvom se posebno ogleda u:

- mogućnosti manjeg broja kandidata na poslaničkim listama koju podnose grupe građana ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu;
- manji broj potpisa za potvrđivanje lista koje podnose grupe građana ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu;
- preferencijalni tretman kada nijedna izborna lista za izbor poslanika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice ne ispuni definisani cenzus od 3% ukupnog broja važećih glasova, a pojedinačno dobiju najmanje 0,7% važećih glasova, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata kao jedna – zbirna izborna lista sa ukupno dobijenim brojem važećih glasova, s tim što će se za obračun mandata priznavati zbrajanje koje obezbjeđuje osvajanje do tri mandata;
- za hrvatski narod u Crnoj Gori, u slučaju da ni jedna izborna lista za izbor poslanika iz reda ovog naroda ne ispuni gore navedene uslove, najuspješnija od tih lista sa najmanje 0,35% važećih glasova stiče pravo na jedan poslanički mandat.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama je definisano da ako poslanici izabrani shodno principu afirmativne akcije, a u skladu sa izbornim zakonodavstvom smatraju da predloženi akt ili propis bitno zadire u interese tih manjina o tome će podnosilac predloga i ti poslanici usaglašavati stavove. Usaglašavanje se odnosi na: pitanja koja se odnose na promjene etničke strukture

stanovništva suprotno članu 39 stav 1 ovog zakona; pitanja koja se odnose na sadržaje obrazovnih programa bez mišljenja Savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica; pitanja koja se tiču očuvanja jezičkog i nacionalnog identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica" (član 29).

- *Strateški ciljevi u dijelu seta specifičnih mjera usmjereni su na podizanje nivoa svijesti manjina i opšte javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina.*

Antidiskriminaciona kampanja mora biti konstantna i mora se sprovoditi na svim nivoima. Naročito mora biti izražena u odnosu na djecu i mlade kako bi što prije formirali svijest o štetnosti svih oblika diskriminacije. Strategija predviđa jačanje administrativnih i tehničkih kapaciteta svih relevantnih tijela koja se bave zaštitom ljudskih i manjinskih prava. Ovdje je posebno skrenuta pažnja na kapacitete Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava kao krovne institucije nadležne za zaštitu manjinskih prava ali i sprovođenje manjinske politike. Pored toga, zbog značaja koji imaju za cijelo društvo, potrebno je pospješiti jačanje nacionalnih savjeta ali i za ovu temu relevantnih organizacija civilnog društva. Strategija predviđa i niz posebnih instrumenata i mjera kako bi se njihovom realizacijom podigli kapaciteti praćenja stanja prava manjina ali i svijesti manjina o njihovom statusu, pravima i obavezama. Strategija predviđa i niz posebnih instrumenata i mjera kako bi se njihovom realizacijom podigli kapaciteti praćenja stanja prava manjina ali i svijesti manjina o njihovom statusu, pravima i obavezama.

Odjeljak 3: Opcije

- ✓ Koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema? (uvijek treba razmatrati "status quo" opciju i preporučljivo je uključiti i neregulatornu opciju, osim ako postoji obaveza pravnog djelovanja).
- ✓ Obrazložiti preferiranu, tj izabranu opciju.

S obzirom na opredijeljenost Crne Gore ka punopravnom članstvu u Evropskoj uniji, ovo je veoma značajan dokument. To je odgovor EU na sadašnje stanje i isti ne zamjenjuje obaveze zemalja članica i njihove osnovne obaveze. Ovaj Akcioni plan imao u vidu ciljeve u oblastima pristupa obrazovanju, zapošljavanju, kulturi, političkoj participaciji i opštoj društvenoj afirmaciji manjina.

Status quo bi značio odlaganje afirmacije prava manjina u društvu. Za neke od aktivnosti kao dopunska sredstva predviđena su sredstva iz projekata EU ili donacije uglavnom Savjetima manjinskih naroda.

Odjeljak 4: Analiza uticaja

- ✓ na koga će i kako će najvjerojatnije uticati rješenja u propisu - Nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirektne
- ✓ kakve troškove će primjena propisa stvoriti građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima),
- ✓ da li su pozitivne posljedice donošenja propisa takve da opravdavaju troškove koje će on stvoriti,
- ✓ da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija
- ✓ uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.

Ostvarivanje osnovnih ljudskih prava i ukupno poboljšanje položaja manjina ima i višestruke koristi za ukupno crnogorsko društvo. Uravnotežen ekonomski i socijalni razvoj, dodatni su stimulanse za težnju Crne Gore kao multietničke demokratske države ka širim integrativnim procesima. Za promjenu ovakvog stanja, odnosno unaprijeđivanje položaja manjina, kao i potpune uključenosti u društveni, ekonomski, kulturni i politički život potrebna su sistemska rješenja koja će im omogućiti efikasniji pristup u oblastima u kojima su najugroženiji.

Strategija, će doprinijeti još većem smanjenju razlika koje postoje između pripadnika manjina i

većinskog stanovništva.

Negativnih uticaja neće biti, jer ovaj strateški dokument je izrađen sa ciljem integracije i afirmacije manjina u najznačajnijim aspektima u crnogorskog društva. Takođe, dokument neće imati nikakvih negativnih posledica po građane i privredu.

Ukupan iznos sredstava, koji će iz Budžeta Crne Gore biti izdvajan u narednim godinama za finansiranje Strategije, zavišće od sredstava planiranih za ove namjene godišnjim zakonima o budžetu nosioca aktivnosti predviđenih Strategijom.

Odjeljak 5: Procjena fiskalnog uticaja

- ✓ Da li je potrebno izdvajanje finansijskih sredstava za implementaciju propisa i u kom iznosu?
- ✓ Da li je izdvajanje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda? Obrazložiti.
- ✓ Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Obrazložiti.
- ✓ Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijedena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu?
- ✓ Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proisteci finansijske obaveze?
- ✓ Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihoda za budžet Crne Gore?
- ✓ Obrazložiti metodologiju kojom je korišćenja prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda.
- ✓ Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda? Obrazložiti.
- ✓ Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na inicijativu za donošenje predloga propisa?
- ✓ Da li su dobijene primjedbe implementirane u tekst propisa? Obrazložiti.

Akcionni plan predviđa jačanje administrativnih i tehničkih kapaciteta svih relevantnih tijela koja se bave zaštitom ljudskih i manjinskih prava. Ovdje je posebno skrenuta pažnja na kapacitete Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava kao krovne institucije nadležne za zaštitu manjinskih prava ali i sprovođenje manjinske politike. Pored toga, zbog značaja koji imaju za cijelo društvo, potrebno je pospješiti jačanje nacionalnih savjeta ali i za ovu temu relevantnih organizacija civilnog društva.

Akcionni plan je usklađen sa uočenim potrebama i izazovima i sadrži opšte i posebne ciljeve postavljene kao smjernice za kreiranje javnih politika usmjerenih na uklanjanju svih oblika diskriminacije prema pripadnicima manjina.

Za realizaciju aktivnosti predviđenih akcionim planom, kao i za monitoring i prikupljanje podataka biće zadužena Komisija za praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike i izradu odgovarajućih izvještaja, analiza i informacije, a koju će sačinjavati predstavnici:

Sredstva za realizaciju Akcionog plana će se obezbijediti kod sledećih nosilaca aktivnosti:

- Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta - 44500, 00 eura
- Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava – 37680, 00 eura
- UCG 1000, 00 eura
- FZM - minimum 70% sredstava opredjeljenih za finansiranje Fonda shodno Zakonu o manjinskim pravima i slobodama
- RTCG – 84114,00 eura
- CEKUM 11000,00 eura
- Monstat još uvijek nije odredio iznos jer je budžet tek usvojen
- Nacionalni savjet Albanaca – 47733, 00 eura
- Bošnjačko vijeće -7500, 00 eura
- Srpski savjet – 43400, 00 eura + sredstva po konkursima za projekte Srbije i Crne Gore u iznosu od 336000, 00 eura
- Savjet Muslimanskog naroda u CG -15500, 00 eura
- Hrvatsko nacionalno vijeće – 15000, 00 eura
- Opština Bar -17075,00 eura

- Opština Ulcinj 4500,00 eura
- Opština Gusinje 350,00 eura
- Opština Tivat- 100, 00 eura
- Oština Pljevlja 400, 00 eura
- (Sektorska analiza za NVO odobrena za prošlu godinu u iznosu od 156772, eura)
- Budžet EU 20000,00 eura

Vlada će obezbjediti budžet za svaku godinu prerealizacije Akcionog plana iz sopstvenih izvora i iz odgovarajućih fondova međunarodne zajednice. Ukupan iznos sredstava, koji će iz Budžeta Crne Gore biti izdvajan u narednim godinama za finansiranje AP, zavisiće od sredstava planiranih za ove namjene godišnjim zakonima o budžetu nosioca aktivnosti predviđenih Akcionom planom. Neke od aktivnosti će se sprovođiti tokom 2021 a neke kontinuirano u skladu sa realizacijom Strategije.

U skladu sa članom 18 Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti (u daljem tekstu: Zakon), Ministarstvo finansija i socijalnog staranja (u daljem tekstu: Ministarstvo) na godišnjem nivou priprema Smjernice makroekonomske i fiskalne politike (u daljem tekstu: Smjernice) koje donosi Vlada. One obuhvataju Srednjoročni fiskalni okvir (SFO), kao i Srednjoročni budžetski okvir (SBO) sa limitima potrošnje za potrošačke jedinice, odnosno korisnike državnog budžeta i predstavljaju osnovu za izradu godišnjeg zakona o budžetu za narednu fiskalnu godinu. U cilju daljeg jačanja i implementacije budžetiranja zasnovanog na politikama (programskog budžeta), značajan doprinos tome predstavlja dalji razvoj u metodologiji i postupku formulisanje SBO-a. S tim u vezi, u cilju fomrulisanja SBO za 2021. godinu potrebno je izraditi (i) srednjoročne polazne procjene (koje priprema Ministarstvo) i (ii) prijedloge politika koje pripremaju i dostavljaju potrošačke jedinice.

Srednjoročne polazne procjene izrađuju se pod pretpostavkom nastavka tekuće javne politike, javnih usluga, sprovođenja kapitalnih projekata i programa tekuće potrošnje na postojećim nivoima usluga. Suprotno tome, predlozi politika predstavljaju uvođenje novih politika ili vršenje promjena u tekućim vladinim politikama, javnim uslugama, tekućim programima i programima kapitalnih investicija i imaju za cilj da podrže sprovođenje državnih prioriteta i strateških planova s krajnjim ciljem poboljšanja pružanja javnih usluga i ostvarivanja pozitivnog uticaja na društvo.

Odjeljak 6: Konsultacije zainteresovanih strana

- ✓ naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertiza i ako da, kako
- ✓ naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije)
- ✓ naznačiti glavne rezultate, i kako je input zainteresovanih strana bio uzet u obzir ili zašto nije bio uzet u obzir

/ Strategija obuhvata period od 2019. do 2023. godine, a biće realizovana kroz jednogodišnje planove. Akcioni planovi će biti pripremani u toku posljednjeg kvartala tekuće godine za naredni akcioni plan. Godišnjim, ili dvogodišnjim akcionim planovima će se precizirati prioritete mjere i aktivnosti koje treba sprovesti u toj godini ili tokom te dvije godine. U pripremi Akcionog plana Strategije konsultovani su:

- Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava
- Ministarstva prosvjete, nauke kulture i sporta;
- Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava;
- Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina;
- Savjeti manjinskih naroda;
- Uprava za statistiku Crne Gore;
- Zajednice opština Crne Gore;
- Univerzitet Crne Gore;
- Javni servis – RTCG;
- Nevladine organizacije.

Odjeljak 7: Monitoring i evaluacija

- ✓ Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?
- ✓ Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?
- ✓ Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?
- ✓ Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?

Strategija je usklađena sa uočenim potrebama i izazovima i sadrži opšte i posebne ciljeve postavljene kao smjernice za kreiranje javnih politika usmjerenih na uklanjanju svih oblika diskriminacije prema pripadnicima manjina.

Strategija obuhvata petogodišnji period, a biće realizovana kroz jednogodišnje ili višegodišnje akcione planove. Akcionim planovima će se precizirati prioritetne mjere i aktivnosti koje treba sprovesti u toj i/ili narednim godinama. Za realizaciju aktivnosti predviđenih Strategijom i akcionim planovima, kao i za monitoring i prikupljanje podataka biće zadužena Komisija za praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike i izradu odgovarajućih izvještaja, analiza i informacije, a koju će sačinjavati predstavnici:

- Ministarstva pravde, ljudskih i manjinska prava;
- Ministarstva finansija i socijalnog staranja;
- Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta;
- Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija;
- Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava;
- Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina;
- Savjeta manjinskih naroda;
- Zavoda za statistiku Crne Gore;
- Uprave za kadrove;
- Zajednice opština Crne Gore;
- Univerziteta Crne;
- Javnog servisa – RTCG;
- Manjinski nacionalni savjeti
- i
- Nevladine organizacije.

Komisiju za praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike i izradu odgovarajućih izvještaja, analiza i informacije i Nacionalnog koordinatora za praćenje sprovođenja Strategije, koji će predsedavati radom Komisije, će imenovati Vlada Crne Gore.

Zadaci Komisije su:

1. izrada akcionih planova za primjenu strategije i njihovo dostavljanje Vladi Crne Gore na usvajanje;
2. monitoring implementacije Strategije;
3. predlaganje izmjena i dopuna strategije shodno uočenoj potrebi;
4. izrada odogovarajućih informacija i analiza i njihovo dostavljanje Vladi Crne Gore;
5. izrada periodičnih, tematskih, obaveznog godišnjeg i finalnog izvještaja o implementaciji Strategije i njihovo dostavljanje Vladi Crne Gore na usvajanje.

Komisija može pozvati predstavnike organa državne uprave i drugih institucija, predstavnike nevladinih organizacija, kao i predstavnike lokalnih uprava, da učestvuju u radu Komisije, bez prava odlučivanja.

Evaluacija strategije će se vršiti nakon prve dvije godine njene implementacije od strane nezavisnog eksperta, kao i nakon okončanja njene implementacije u cjelini. Izvještaji o evaluaciji će biti dio izvještaja o implementaciji Strategije, koji će biti dostavljeni Vladi Crne Gore. Za objedinjavanje podataka, informacija, pisanje analiza i izvještaja, u okviru implementacije Strategije manjinske politike, zaduženo je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. U cilju praćenja realizovanih aktivnosti Vlada će dakle formirati Komisiju za praćenje sprovođenja Strategije. Komisiju će sačinjavati predstavnici institucija koje su prepoznate Strategijom i Akcionim planom kao nosioci pojedinih aktivnosti, nadziranje njihovog ostvarivanja, ocjena postignutih rezultata na osnovu praćenja utvrđenih indikatora, predlaganje promjena i dopuna

Strategije na godišnjem nivou i informisanje Vlade Crne Gore o sprovođenju Strategije. U cilju efikasnijeg obavljanja svojih aktivnosti, Komisija može pozvati predstavnike organa državne uprave i drugih institucija, predstavnike nevladinih organizacija, kao i predstavnike lokalnih uprava, da učestvuju u radu Komisije. Takođe, kao posmatrači u radu Komisije, bez prava odlučivanja, mogu učestvovati i predstavnici Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, kao i relevantnih međunarodnih organizacija, prije svih SE, EU i UN.

Svi relevantni indikatori ukazuju da je poboljšan položaj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Ovo i kada je riječ o kvantitativnim pokazateljima, i kada je riječ o implementaciji mjera nadležnih institucija koje su usmjerene u tom pravcu⁴. Ovi izvještaji i analize ukazuju da su država Crna Gora, i njene nadležne institucije uložile značajan napor u cilju inkluzije manjina, te aktivno kreirale mehanizme koji u pojedinim aspektima i oblastima ojačavaju ukupne kapacitete i potrebe manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Osim ekspertskih procjena, a u cilju jasnijeg uvida u pojedine oblasti i pitanja, ovu analizu stanja dominantno zasnivamo na relevantnim podacima iz istraživanja koja se tiču direktno prava i položaja manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, a sa ciljem identifikacije ključnih aspekata koje Strategija treba da uključi.

Kada je riječ o relevantnim podacima iz istraživanja, oni ukazuju na blage, ali stabilne i progresivne trendove⁵. Najprije, kada je riječ o diskriminaciji, generalno je najosjetljivija oblast zapošljavanja, a kada je riječ o grupama koje su diskriminirane, U dijelu monitoringa, Komisija će pratiti realizaciju predviđenih mjera i aktivnosti iz ove strategije, postizanje projektovanih rezultata implementacije, uz primjenu potrebnih korekcija. U tu svrhu, Komisija će održavati kvartalne konsultativne sastanke, prema potrebi pripremati periodične i posebne tematske izvještaje, kao i obavezni godišnji izvještaj, te shodno potrebi pripremati odgovarajuće informacije i analize koje će dostavljati Vladi Crne Gore. Realizacij aktivnosti će se mjeriti brojnim indikatorima od kojih su ključni:

- Porast broja dostupnih udžbenika za izučavanje albanskog jezika;
- Povećanje procenta obučanih nastavnika za senzibilan rad sa pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
- Povećanje procenta zaposlenih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnoj upravi.
- Povećanje procenta zaposlenih pripadnika manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica na rukovodećim pozicijama u državnim institucijama Crne Gore.
- Porast obilježenih značajnih datuma iz istorije i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
- Povećan broj edukovanih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica o značaju političke participacije u odnosu na podatke iz 2018. godine.
- Povećan broj obuka u cilju podizanja nivoa svijesti pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i generalne javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina.
- Izrađen udžbenik VI razreda za albanski jezik za upotrebu u nastavi na službenom jeziku u dvojezičnim školama-
- Organizovano 3 seminara Teme seminara:
 1. Moderne metode integrativne nastave
 2. Multikulturalnost I interkulturalnos tu nastavi

Realizovano 20% otvorenog kulrikuluma u skladu sa potrebama lokalne sredine . Dodijeljeno 10 stipendija za deficitarne kadrove za potrebe obrazovanja naalbanskom jeziku, Dodijeljenih 2 stipendije za izučavanje romskog jezika.

- Inicirana izmjena nastavnog plana i programa u oblasti književnosti, istorije, umjetnosti, likovne i muzičke umjetnosti, maternjeg jezika, za osnovne i srednje škole.
- Realizovano najmanje 4 međunarodne konferencija/edukacije/projekta u oblasti obrazovanja;
- Potpisana najmanje 2 Memoranduma o saradnji između crnogorskih obrazovnih ustanova i obrazovnih ustanova zemalja iz okruženja.

- Realizovane najmanje dvije interkulturalne posjete u opštini Ulcinj;
- Organizovana najmanje 2 seminara u cilju podizanja svijesti o informisanosti o pravima manjinskih naroda I culture., učešće uzelo minimum 150 roditelja I učenika.
- Usvojen inovirani nastavni plan i program sa kurikulumom;
- Uklonjeni sadržaji koji vrijeđaju pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
- Organizovana minimum jedna tribina mjesečno u cilju upoznavanja šire javnosti o statusu i položaju srpskog naroda u Crnoj Gori.
- Obučeno 30% nastavnika osnovnih i srednjih škola u opštini Gusinje a ljudskim i manjinskihm pravima .
- 40% zaposlenih u lokalnoj samoupravi Gusinje, upoznato pozitivno-pravnim rješenjima iz oblasti upotrebe jezika i pisma manjina na lokalnom nivou;
- Najmanje 5% stanovništva u opštini Bar, je upoznato o potrebi primjene pozitivno-pravnih rješenja iz oblasti upotrebe jezika i pisma manjina na lokalnom nivou.
- Edukovano najmanje 100 zaposlenih u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave na pozicijama visoko-rukovodnog kadra.
- Obučeno najmanje 15 savjetnika za zapošljavanje.
- Najmanje tri studenta/kinje obavili tromjesečnu stručnu praksu u javnim organima.
- Najmanje dva pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica zaposlenih na pozicijama visoko-rukovodnog i ekspertske -rukovodnog kadra u lokalnoj upravi opštine Bar.
- Organizovano obilježavanje minimum 10 nacionalnih praznika i važnih datuma godišnje manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
- 40% zaposlenih u lokalnim samoupravama, gdje pripadnici manjina čine većinu ili najmanje 5% stanovništva, je upoznato sa odredbama odredbama čl.79 Ustava i Zakonom o manjinskim pravima i slobodama koji se odnose na upotrebu jezika i pisma manjina.
- Objavljeno minimum 10 članaka dnevno na Portalu "Srpske novine CG";
- Emitovano najmanje 10 sadržaja dnevno na srpskom radiju;
- Izdat minimum jedan magazin "Srpske novine" mjesečno;
- Emitovanje programa na srpskoj televiziji 24/7 –
- Održano minimum 5 događaja godišnje u okviru Dana srpske kulture, Promovisano minimum 10 knjiga ili publikacija godišnje na srpskom jeziku i ćirilicom pismu čiji su autori srpski pisci iz Crne Gore i regiona
- Organizovana izložba u svim opštinama u Crnoj Gori
- Izrađen i realizovan dokumentarac o četiri stara zanata: Mlin vodenica, odžačar, kovač i majstor umjetnik pravljenja brodova.
- Učešće uzelo 200 učesnika/ca;
- Odštampano lipodijeljeno 200 pasoa učesnicima I članovima klubova, predstavnicima/cama ministarstava, ambasada i konzulata, nacionalnih savjeta, kao i pojedincima.
- Održani sastanak sa predstavnicima savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 6 gradova (Bijelo Polje, Rožaje, Tuzi, Podgorica, Ulcinj i Tivat);
- Održano 12 radionica u 6 crnogorskih gradova;
- Izradjena ilustrativna brošura;
- Organizovana obuke za ukupno 30 predstavnika/ca NVO koje se bave zaštitom manjinskih prava ;;organizovan okrugli sto na kojem su prezentovani rezultati projekta
- edukovano 50 učenika OŠ "Božidar Vuković Podgoričanin, njihovih roditelja, vršnjaka I rodbine.
- Izrađena publikacija „Kultura, običaji i jezici nacionalnih zajednica u Crnoj Gori“ na crnogorskom jeziku u 100 kopija ;
- Prevodena i distribuirana publikacija na albanski (50 kopija) i romski jezik (50 kopija);
- Organizovani Info dani u Pljevljima i Kotoru.
- Emitovano 6 radijskih serijala;
- organizovane 4 edukacije,
- odštampano 1000 brošura;
- emitovan audio video spot
- Održana kolektivna izložba manjinskih naroda;

Održan koncert klasične muzike numera manjinskih naroda.
održana izložba narodnih nošnji Crne Gore;
Promocija Knjige autora manjinskih naroda;
Održana manifestacija "Svi smo mi Crna Gora – Bogastvo različitosti"; izdat časopis za kulturu nauku i umjetnost KOD.
- Organizovano broj okrugli stolova na teme u iz oblasti kulture i istorije manjinskih naroda koje treba da doprinesu sprječavanju asimilacije i diskriminacije, smanjenju etničke distance i dr.,
održana Revija Muslimana Crne Gore;
Izradjen Bilten SMNCGS.
Odštampane i promovisane liturgijske knjige i monografije;
organizovana dopunska nastava na hrvatskom jeziku za predmete istorije, geografije i hrvatski jezik i kultura;
stipendirano 20 studenata hrvatske nacionalne manjine;
Organizovano 10 koncerata klasične i etno muzike u opštini Tuzi.
Organizovano 10 kulturnih događaja u opštini Tuzi na teme multikulturalnosti
- Povećan bibliotekski fond za minimum 500 knjiga. Broj članova biblioteke povećan u značajnom procentu?

-Emitovano:

365 Emisija Lajmet ;
45 Emisija Mozaiku;
Novogodišnja emisija na albanskom jeziku
45 Emisija Mostovi
25 Emisija Savore
260 radijskih emisija Lajmet e mengjesit(Jutarnje vijesti)
260 radijskih emisija Ditari (dnevnik na albanskom)
45 radijskih emisija Ne fund te javes (Na kraju nedjelje)
25 radijskih emisija na romskom jeziku.
- finansijski podržano minimum 170 projekata nevladinih organizacija, pravnih i fizičkih lica, po godini, od čega: minimum 10% za albanske, minimum 20% za bošnjačke, minimum 10% za hrvatske, minimum 5% za muslimanske, minimum 10% za romske, minimum 5% za srpske,
minimum 40% za multinacionalne projekte
-200 pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica je edukovano o značaju političke participacije
- Organizovane 3 edukacije za 60 predstavnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.
- Inicirana izmjena i dopuna člana 94 Zakona o izboru odbornika i poslanika, kroz primjenu cenzusa od 0,35% ;
-Edukacija najmanje 50 roditelja ;
Izrađen i objavljen izvještaj RCC i sa prikazom socijalne distance prema Romima i Egipćanima.
-Minimum 4 zaposlena MLJMP-a, pohađalo obuke UZK-a n temu antidiskriminacije ljudskih prava;
Organizovana 2 seminar za predstavnike institucija, nacionalnih savjeta.
- Pružena besplatna pravna pomoć za najmanje 50 osoba godišnje
-Prevod Zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola i Zakona o manjinskim pravima i slobodama, na albanski i romski jezik.
-Sprovedena obuka za policijske i službenike komunalne policije i inspekcije.
- Sproveden popis stanovništva

Datum i mjesto:
Podgorica 24.jun 2021. godine

